

Євгенія ПОЧИНОК,

orcid.org/0000-0002-6419-4567

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри початкової освіти, природничих і математичних дисциплін
Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(Полтава, Україна), *zimnica@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНИХ ЕКСКУРСІЙ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

У статті висвітлено сутність поняття «дистанційне навчання», розкрито теоретико-методичні основи та можливості його застосування у початковій школі з метою оптимізації навчального процесу. Визначено, що **дистанційне навчання** є універсальною формою організації навчання, яка реалізується за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та дозволяє максимізувати рівень доступності, мобільності, гнучкості, технологічності освітньої системи. **Віртуальна екскурсія** – це цілеспрямована, спеціально організована форма дистанційного навчання, яка відображає навколишню дійсність через віртуальні засоби та, на відміну від традиційної навчальної екскурсії, не потребує безпосереднього контакту з реальними об'єктами довкілля. Обґрунтовано педагогічний потенціал та особливості використання віртуальних екскурсій під час дистанційного опанування молодшими школярами інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Віртуальні екскурсії з курсу «Я досліджую світ» сприяють формуванню та розвитку таких умінь і навичок молодших школярів, як: навички активної діяльності та просторового орієнтування; інформаційні та пізнавальні уміння, навички критичного мислення; навички соціальної взаємодії та продуктивної співпраці під час колективної та групової роботи; самостійність у розв'язанні проблем та відповідальність у прийнятті рішень; уміння самоорганізації та самоконтролю. Окрім ключових принципів використання віртуальних екскурсій під час дистанційного навчання, виокремлено спеціальні принципи (ергономічності і мультисенсорності). За змістовим наповненням виділено основні види віртуальних екскурсій: оглядові, тематичні, біографічні і підсумкові. Визначено різновиди віртуальних екскурсій та їх доцільність на різних етапах дистанційного вивчення навчального курсу молодшими школярами. За результатами опитування вчителів початкової школи з'ясовано, що лише 10% з них активно впроваджують віртуальні екскурсії у своїй педагогічній діяльності, що пов'язано із недостатньою забезпеченістю освітніх закладів новітніми технічними засобами, із низьким рівнем сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів та небажанням інтегрувати сучасні інформаційні технології навчання в освітній простір. Визначено перспективи подальших досліджень.

Ключові слова: дистанційне навчання, інформаційно-комунікаційні технології, віртуальна екскурсія, оптимізація, віртуальне освітнє середовище, технічні засоби навчання.

Yevheniia POCHYNOK,

orcid.org/0000-0002-6419-4567

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Primary Education,
Natural and Mathematical Disciplines and Methods of Teaching
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University
(Poltava, Ukraine), *zimnica@ukr.net*

FEATURES OF USING VIRTUAL EXCURSIONS IN THE PROCESS OF DISTANCE TEACHING THE COURSE “I EXPLORE THE WORLD”

The article highlights the essence of “distance learning” and reveals the theoretical and methodological foundations and possibilities of its application in a primary school to optimize the educational process. It is determined that distance learning is a universal form of organizing learning, which is implemented using modern information and communication technologies. It allows maximizing the level of accessibility, mobility, flexibility, workability of the educational system. A virtual excursion is a purposeful, specially organized form of distance learning that reflects the surrounding reality through virtual means, and unlike a traditional study excursion, it does not require direct contact with real objects in the environment. The pedagogical potential and peculiarities of using virtual excursions in the process of distance learning of the integrated course “I explore the world” by primary school children are substantiated. Virtual excursions contribute to the formation and development of the following skills and abilities of primary school children: skills of active activity and spatial orientation; informational and cognitive skills, critical thinking skills; skills of social interaction and productive

cooperation during collective and group work; independence in solving problems and responsibility in decision-making; skills of self-organization and self-control. In addition to the key principles of using virtual excursions during distance learning, specific principles (ergonomics and multisensory) are highlighted. According to the content, the author defines the main types of virtual excursions; they are tour, thematic, biographical, and final excursions. The types of virtual excursions and their expediency at different stages of distance course learning by primary school children are determined. According to a questionnaire of primary school teachers, only 10% of them are actively implementing virtual excursions in their teaching activities due to insufficient provision of educational institutions with the latest technical means, low level of information and communication competence of teachers, and unwillingness to integrate modern information technology into the educational space. Prospects for further research are identified.

Key words: distance learning, information and communication technologies, virtual excursion, optimization, virtual educational environment, technical learning tools.

Постановка проблеми. Інтеграція української освіти в Європу зумовила активізацію дистанційного навчання на різних рівнях освітньої системи. Однак домінантним фактором поширення дистанційного навчання стала світова пандемія, яка викликала глобальні зміни освітньої системи. У закладах освіти різних типів і країн масово почали впроваджувати дистанційне навчання. Безперечно, останнє має низку суттєвих переваг перед традиційним навчанням, адже сучасні можливості використання технічних засобів дозволяють сконструювати цікавий, насичений процес пізнання, який не залежить від часових меж. Без сумніву, за дистанційного навчання учні, навіть наймолодші, не лише навчаються бути самостійними, а й розвивають інформаційну грамотність.

Однак, попри переваги, педагоги та учні зіткнулися і з низкою недоліків не тільки під час дистанційного викладання деяких навчальних предметів, а й залежно від певного рівня освіти. Якщо учням старшої школи можна дати завдання, які вже не потребують наочних прикладів та пояснень, то у початковій школі підґрунтям є саме принцип наочності у навчанні. Доцільність використання дистанційного навчання у початковій школі викликає багато дискусій разом з інформаційно-комунікаційною компетентністю самих учителів, яка досить часто перебуває на низькому рівні. Крім того, проблематичним є пошук дидактичних методів, які б дозволили максимально реалізувати сутність навчальних завдань у умовах дистанційного навчання.

Так, приміром, чи не найбільше труднощів дистанційної освіти виникає під час викладання інтегрованого навчального курсу «Я досліджую світ», який потребує наочної демонстрації об'єктів та явищ природи, здійснення спостережень, дослідів, експериментів, а дистанційне навчання не завжди дозволяє повноцінно реалізувати потрібні завдання. Системні дослідження інформаційно-комунікаційних навчальних технологій показали, що віртуальні екскурсії є одним із найновіших та найефективніших форм організації дистанційного навчання молодших школярів під час вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Стрімкі зміни суспільного устрою та активний перехід усіх країн світу на частково дистанційне навчання вимагає від освітян пошуку оптимізованих та сучасних дидактичних форм та методів, що зумовлює актуальність досліджуваної проблеми та посилює науковий інтерес.

Аналіз досліджень. Проблема організації дистанційного навчання у закладах освіти перебувала у центрі уваги багатьох науковців. Серед них слід виокремити педагогічні напрацювання В. Галузинського, С. Гончаренка, І. Зязюна, М. Махмутова, Н. Ничкало, І. Підласого тощо. Розробкою науково-методичних рекомендацій щодо застосування дистанційної системи освіти у загальноосвітніх навчальних закладах займалися В. Биков, Ю. Богачков, О. Вольневич, А. Манако, І. Мушка, О. Пінчук, П. Ухань, В. Царенко та інші.

Так, науковці В. Биков та І. Мушка вважають дистанційне навчання ключовою умовою створення системи відкритої освіти, яка забезпечує необмеженість навчання в часі, свободу вибору учнів та вчителів, гнучкість та мобільність навчання, екстериторіальність навчання, інформатизацію та автоматизацію навчальних процесів і т. д. (Богачков, 2012: 10).

Особливого значення у розвитку дистанційного навчання набувають інформаційно-комунікаційні технології, які є засобами його успішної реалізації.

Педагогічний потенціал та значення інформаційно-комунікаційних технологій у дистанційній освіті вивчали О. Бондаренко, В. Заболотний, Г. Козлакова, О. Овчарук, О. Пінчук, О. Спірін, О. Шестопал та ін. Сучасні інтерактивні методи дистанційного навчання дозволяють значно розширити навчальне середовище, зробити його цікавим та доступним для кожного суб'єкта педагогічної діяльності.

Інтерактивні методи навчання становлять ключову ідею змісту інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та об'єднують такі ознаки, як:

– *партнерство між учнями і вчителем*, який є фасилітатором навчального процесу;

– *інклюзивність* – залучення всіх учнів класу до навчальної діяльності;

– *активне навчання*, що враховує індивідуальні стилі сприйняття і стратегії навчання учнів;

– *навчання на ситуаціях, наближених до реального життя* (Воронцова, 2019: 47).

Варто відзначити, що віртуальні екскурсії є окремим різновидом інтерактивних методів дистанційного навчання школярів, які у світлі останніх суспільних змін набувають усе більшої значимості.

Віртуальну екскурсію як один із сучасних методів навчання представлено у працях Є. Александрової, Н. Білоусової, Є. Голанта, В. Голубкова, Т. Гордієнко, Ю. Кулінки, П. Підкасистого, І. Підласого, Л. Середи та інших.

Особливості створення та проведення віртуальних екскурсій за допомогою використання сервісів Google досліджувала у своїх працях О. Подліняєва. На думку вченої, потреба у використанні дистанційної системи навчання, а відповідно і віртуальних методів навчання, зумовлена насамперед процесами глобалізації та інформатизації сучасного суспільства (Подліняєва, 2016). Саме тому віртуальні методи навчання, зокрема віртуальні екскурсії, є надзвичайно актуальними на всіх етапах освітнього процесу.

Тому **метою статті** є визначення особливостей використання віртуальних екскурсій в умовах дистанційного викладання курсу «Я досліджую світ» у початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Пізнавальна діяльність є одним із найважливіших компонентів процесу навчання молодших школярів. Окремі види практичної діяльності з деяких навчальних предметів передбачають особистий контакт дітей з об'єктами чи явищами природи, безпосереднє спостереження чи експериментування, відвідування певної місцевості тощо. Одним з основних навчальних предметів, спрямованих на розвиток пізнавальних процесів та формування цілісної картини світу дітей молодшого шкільного віку, є інтегрований навчальний курс «Я досліджую світ». Мета курсу – «формування соціального досвіду школярів, усвідомлення ними елементарної взаємодії у системі «людина–природа–суспільство», виховання морального й екологічно обґрунтованого ставлення до середовища проживання й правил поведінки в ньому» (Гільберг, 2020: 10).

Поставлена мета навчального курсу здебільшого передбачає безпосередній контакт молодших школярів із довкіллям. Однак поширення всесвітньої пандемії унеможливило виконання цієї умови. Тому одним із найбільш прогресив-

них напрямів реалізації освітніх завдань виступає дистанційне навчання курсу «Я досліджую світ». Тому відповідно до мети навчального курсу найефективнішою формою розвитку дослідницьких умінь під час вивчення довкілля в умовах сучасної освітньої ситуації є віртуальні екскурсії як одна із форм дистанційного навчання.

Основними відмінностями дистанційного навчання є забезпечення дистанційних умов спілкування учасників навчального процесу між собою, регулювання часу вивчення навчального матеріалу, мобільність та доступність, розвиток творчості вчителя та учнів, формування дитячої самостійності.

В Україні дистанційна форма навчання з'явилася у 2013 році після затвердження Положення про дистанційне навчання, однак тільки зараз її впровадження активізувалося та набуло інноваційного вираження. Дистанційне навчання, за визначенням Л. Мирутенко, – це індивідуалізована форма навчання, що відбувається в інформаційно-комунікаційному освітньому середовищі (Мирутенко, 2014: 112). Допоміжними технологічними засобами можуть бути: Інтернет, Google-сервіси, вебресурси тощо.

В умовах дистанційного навчання виникає нове середовище взаємодії вчителя та учнів – штучно створений комунікативний простір, орієнтований на досягнення цілей навчання. У центрі комунікативного навчального простору перебуває конкретний навчальний предмет, однак рівноправну роль поруч із ним виконує мотиваційний аспект навчання, який зумовлює показники результативності пізнавальної діяльності (Організація дистанційного навчання в школі, 2020: 12).

На нашу думку, **дистанційне навчання** є універсальною формою організації навчання, яка реалізується за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та дозволяє максимізувати рівень доступності, мобільності, гнучкості, технологічності освітньої системи.

Серед форм організації дистанційного вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» найбільші освітні можливості забезпечує саме віртуальна екскурсія. На думку науковців Л. Романенко та І. Друць, екскурсія є живою, безпосередньою формою спілкування, що розвиває емоційну чуйність, спостережливість і увагу (Романенко, 2018: 317). Своєю чергою віртуальна екскурсія відрізняється від реальної віртуальним (наближеним до реального) зображенням предметів і явищ навколишнього середовища. Її відмінний критерій – це орієнтація на самостійний пошук та фіксацію фактів, організацію цілеспрямованих спо-

стережень і формулювання на цій основі власних висновків.

Віртуальна екскурсія є своєрідним інформаційним полем, через яке реальність транслюється у віртуальній формі за допомогою різноманітних онлайн-сервісів (Подліняєва, 2016: 100). До останніх відносять: відеоконференції, форуми, чати (голосові, аудіо- та відеочати), соціальні мережі, які дозволяють здійснювати демонстрацію відео та проводити обговорення переглянутих екскурсій. Можемо говорити, що *віртуальна екскурсія* – це цілеспрямована, спеціально організована форма дистанційного навчання, яка відображає навколишню дійсність через віртуальні засоби та, на відміну від традиційної навчальної екскурсії, не потребує безпосереднього контакту з реальними об'єктами довкілля.

Разом із тим віртуальна екскурсія не може замінити традиційної навчальної екскурсії, де діти мають можливість максимально розширювати чуттєвий досвід за рахунок практичних дій з об'єктами довкілля. Однак вона значно скорочує часові ресурси, дозволяє виховувати дитячу самостійність та самоорганізацію, реалізовувати творчий потенціал, набувати досвіду спільної діяльності під час виконання проєктних завдань, і є не просто актуальною, а необхідною формою навчання в умовах сучасності.

Першочергове завдання інтегрованого навчального курсу «Я досліджую світ» – це формування дослідницьких умінь молодших школярів. Важливу роль у реалізації цього завдання відіграють принципи: інтегрованості (об'єднання і взаємовплив навчальної і дослідницької діяльності учнів), неперервності навчання і виховання, міжпредметних зв'язків. Однією з ефективних форм формування дослідницьких умінь учнів початкової школи під час вивчення тем природничо-соціального спрямування є віртуальна екскурсія. Доцільними тут будуть віртуальні екскурсії музеями, історичними місцями рідного краю, країни чи світу, віртуальні екскурсії на вирішення проблемних завдань, пошук нових фактів, диференціацію засвоєних знань та інші (Ващенко, 2020: 53).

Тематика віртуальних екскурсій з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» може бути досить варіативною. У виборі теми учитель насамперед повинен спиратися на інтереси та потреби молодших школярів, особливості сприйняття ними необхідної інформації.

Розробка віртуальної екскурсії включає у себе такі етапи, як: підготовка екскурсії, перегляд віртуальної екскурсії та засвоєння нових знань, обробка матеріалів екскурсії та підбиття підсумків (Гільберг, 2020: 102).

Підґрунтям для підготовки будь-якої віртуальної екскурсії є *ключові принципи* та вимоги педагогіки, серед яких – принципи взаємозв'язку навчання та виховання, врахування логіки навчального предмета, послідовність, систематичність і доступність навчального матеріалу, наочність, емоційність, врахування вікових особливостей та інтересів молодших школярів (Подліняєва, 2016: 101). До *спеціальних принципів* підготовки віртуальної екскурсії з курсу «Я досліджую світ» можемо віднести такі як:

– принцип ергономічності (безпека, надійність і комфортність з опорою на ергономічні вимоги, а саме антропометричні, психофізіологічні, естетичні, гігієнічні; вимоги стосуються режимів демонстрації віртуальної екскурсії, її технічного обладнання, оформлення, зокрема розміру шрифту, яскравості та чіткості фото- та відеоматеріалів, звукових характеристик тощо);

– принцип мультисенсорності (полягає в широких можливостях використання віртуальної екскурсії в аспекті її впливу на максимальну кількість органів чуття школярів, зокрема на візуальну, аудіальну та кінестетичну сферу вихованців).

Створення екскурсії – складний процес, що вимагає значних творчих зусиль, тому зазвичай цим процесом займається педагог, однак залежно від рівня підготовки учнів та наявності необхідних технічних засобів корисно залучати учнів до самостійного конструювання віртуальних екскурсій. Під час розробки екскурсії малими групами (по 3–6 осіб) краще розподілити обов'язки заздалегідь, щоб кожен знав, за яку ділянку роботи він відповідає. Ключовими тут є навички користування мультимедійними засобами та Інтернетом, адже останній є основним засобом, через який здійснюється проведення віртуальних екскурсій. Важливо відзначити, що в умовах традиційного навчання вчитель може замінити віртуальні екскурсії на інтерактивні, де основний засіб реалізації – мультимедійний (через мультимедійні проєктори, комп'ютери, ноутбуки тощо). Проте у сучасних умовах дистанційного навчання виключена така можливість, тому для проведення віртуальних екскурсій підключення до Інтернету є обов'язковим.

З технічної точки зору віртуальна екскурсія являє собою набір панорамних фотографій, коли перехід від однієї панорами до іншої здійснюється через активну зону, що розміщується безпосередньо на зображеннях та з урахуванням плану екскурсії. Все це може доповнюватися озвучуванням переднього плану і фоновою музикою, а за необхідності і звичайними фотографіями, віде-

ороликами, flash-роликами, планами турів, поясненнями, контактною інформацією тощо (Подліняєва, 2016: 405).

За змістовим наповненням виділяють такі *види віртуальних екскурсій*:

– оглядові – поєднують елементи декількох екскурсій на спільну тематику. Цей різновид віртуальної екскурсії доцільно використовувати на початку вивчення розділу чи великої теми;

– тематичні – екскурсії, що презентують окремі теми. Їх застосовують на етапі засвоєння нових знань;

– біографічні – екскурсії, що пов'язані з визначними датами в історії суспільства, біографією відомих людей (Коваленко, 2019: 95).

Вважаємо за потрібне додати до вищезгаданої класифікації окремих різновидів – підсумкову віртуальну екскурсію, яка може проводитися після вивчення розділу або всього навчального курсу та поєднує декілька тем. Тут учитель може запропонувати учням самостійний пошук та систематизацію матеріалів для створення віртуальної екскурсії шляхом виконання молодшими школярами індивідуальної роботи або у формі взаємодії в малих групах.

Основним методом активізації пізнавальної активності молодших школярів під час проведення віртуальної екскурсії є *пошуковий метод*, що передбачає безпосередню участь у зборі необхідної інформації відповідно до теми екскурсії, вирішенні проблемних питань, виконанні творчих завдань тощо. Важливо підбивати підсумки наприкінці кожної віртуальної екскурсії, проводити цілісний аналіз спільної діяльності. Учні можуть ставити один одному запитання чи давати завдання на узагальнення засвоєної інформації.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» дозволяє проводити віртуальні екскурсії в одному з *режимів дистанційного навчання* залежно від теми, мети та завдань:

– синхронний режим дозволяє співпрацювати в режимі реального часу. Учасників залучають миттєво та у визначений час. Для синхронної взаємодії підходять такі платформи, як Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Skype тощо;

– асинхронний режим – процес здійснюється за зручним для вчителів та учнів графіком. Учень/учениця може переглядати віртуальні екскурсії через платформи Google Classroom, Moodle, Edmodo, Padlet та інші (Організація дистанційного навчання в школі, 2020: 42).

За нашим переконанням, незалежно від того, в якому режимі буде відбуватися віртуальна екскурсія, доцільно буде створити окремий сайт, щоб

надалі розміщувати на ньому всі віртуальні екскурсії. Це виключить проблему з низькою швидкістю передачі інформації через Інтернет та дасть можливість учням переглядати екскурсії за потреби у будь-який зручний час. Зараз є багато безкоштовних інтернет-платформ, де за вказаними інструкціями вчитель може створювати власні сайти для використання у своїй педагогічній діяльності. Серед них варто відзначити онлайн-конструктори сайтів “Webnode”, “WIX”, “HOSTiQ.ua”. Вони мають зручний інтерфейс, багато можливостей для вибору потрібного дизайну, відповідного оформлення та структурування меню сайту. Відносна великої популярності у сучасній освіті набирають також сервіси Google, один з яких теж відкриває широкі можливості для моделювання та інформаційного наповнення власного сайту.

Серед найпопулярніших систем дистанційної освіти науковці виокремлюють також Moodle, Lotus, віртуальне навчальне середовище веб-клас, систему дистанційного навчання АГАПА тощо. Кожна із зазначених платформ передбачає різні види робіт щодо створення навчальних курсів, віртуальних екскурсій, віртуальних середовищ тощо.

Що стосується тематики віртуальних екскурсій, тут учителю доступні різноманітні варіації. Ефективними будуть не тільки віртуальні подорожі країною, різними містами планети, світовими пам'ятками культури та архітектури, а й віртуальні екскурсії до музеїв, галерей мистецтв, до лікарні чи пожежної частини, планетарію, заводу чи фабрики тощо. Віртуальні мандрівки з курсу «Я досліджую світ» дозволяють унаочнити матеріали з тем, що стосуються вивчення космосу, ознайомлення з історичними подіями минулого, виникненням життя на Землі та багато іншого.

На прикладі навчальної програми з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» для 1-го класу продемонструємо варіативність тем для підготовки та реалізації віртуальних екскурсій для молодших школярів.

Під час вивчення теми «Я – школяр» доцільно буде спроектувати віртуальні екскурсії за темами «Моя школа» та «Таємниці шкільного подвір'я». Для урізноманітнення матеріалу екскурсії можна буде додати історичні факти з минулого навчального закладу, архівні фото- та відеоматеріали. Для ознайомлення з темою «Осінь мозаїка» якнайкраще підійде віртуальна екскурсія в осінній парк або ліс, де головна мета – ознайомлення дітей з основними ознаками осені, змінами у рослинному та тваринному світах. Варто відзначити, що позитивні результати матиме створення такої екс-

курсії із використанням аудіозаписів звуків природи в осінню пору.

Тема «Батьківщина» з навчального курсу «Я досліджую світ» передбачає ознайомлення молодших школярів із містами та видатними місцевостями, національними символами та традиціями рідного краю. На основі цього вчитель може запропонувати учням віртуальну екскурсію рідним краєм, столицею України тощо.

На тематичному тижні «Яка роль роботів у житті людини», що входить до теми «Техніка, яка допомагає в побуті», вважаємо, що дітям буде цікавою віртуальна екскурсія, приміром, на підприємство, де виготовляють роботів. А під час вивчення теми «Театр» можна буде здійснити уявну подорож в один із визначних театрів світу.

Як бачимо, інтегрований курс «Я досліджую світ» пропонує багато варіантів вибору тем для проведення віртуальних екскурсій та розвитку творчості як учителя, так і учнів. Однак за результатами опитування учителів Полтавської області, лише 15% із них підтримують ідею вивчення цього навчального курсу за допомогою віртуальних екскурсій, але не впроваджують її через недостатню кількість технічних засобів. 10% учителів активно впроваджують віртуальні екскурсії у своїй педагогічній діяльності. При цьому частота такої форми навчання значно зросла саме від початку активізації дистанційного навчання. Решта 75% негативно ставляться до запропонованої форми навчання. Це пов'язано із низьким рівнем сформованості інформаційно-комунікаційної компетентності педагогів та небажанням інтегрувати сучасні інформаційні технології навчання в освітній простір. Для опитування ми цілеспрямовано вибрали саме сільську школу, адже, як відомо, навчальні заклади у сільській місцевості мають незадовільний стан забезпеченості технічними засобами навчання, а тому не можуть використовувати їх у навчальному процесі та повноцінно реалізовувати завдання реформування нової української школи. Зазначені умови зумовлюють виникнення труднощів під час проведення дистанційних форм навчання та віртуальних екскурсій зокрема.

Спираючись на дослідження науковців, ми дійшли висновку, що віртуальні екскурсії з інтегрованого курсу «Я досліджую світ», подібно до традиційних екскурсій, сприяють формуванню та розвитку таких *умінь та навичок молодших школярів, як:*

- навички активної діяльності та просторового орієнтування;
- інформаційні та пізнавальні уміння, навички критичного мислення;

- навички соціальної взаємодії та продуктивної співпраці під час колективної та групової роботи;

- самостійність у розв'язанні проблем та відповідальність у прийнятті рішень;
- уміння самоорганізації та самоконтролю.

Віртуальні екскурсії забезпечують полісенсорне сприйняття навколишнього світу, завдяки чому дитина молодшого шкільного віку пізнає об'єкти та явища довкілля всебічно та комплексно.

Висновки. На основі результатів проведеного дослідження можемо стверджувати, що віртуальна екскурсія є інноваційною формою дистанційного вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у початковій школі. Застосування віртуальних технологій у навчанні – це перспективний напрям інформатизації та оптимізації сучасної освітньої системи, що становить альтернативу традиційному навчанню у школі. Взаємодія між учнями та вчителем у межах віртуального дидактичного медіапростору з курсу «Я досліджую світ» здійснюється із виключенням формалізму та поверхневості засвоєння знань, натомість створюються умови для розвитку навичок практичної діяльності, належного опанування змістом навчальної програми, встановлення партнерських стосунків у ході проектної роботи.

Завдяки віртуальним екскурсіям навчання стає динамічним, насиченим та цікавим, стимулює до самостійності та ініціативності, а початкова школа, як осередок формування дитячої особистості, стає в авангарді суспільних змін. Донедавна віртуальні екскурсії розглядалися як нестандартна форма організації шкільного навчання, однак зараз стає зрозумілим, що вони є необхідною формою дистанційного засвоєння навчального матеріалу молодшими школярами, адже останнім найбільше потрібне унаочнення конкретних предметів та явищ довкілля.

Інноваційні тенденції в розвитку електронних засобів масової інформації та медіатехнологій дають безліч можливостей для реалізації ідей дистанційного навчання, зокрема віртуальних екскурсій. Проте невирішеним залишається питання доступності такого навчання для всіх суб'єктів освітнього процесу. Тому перспективу подальших досліджень вбачаємо в оптимізації методики викладання курсу «Я досліджую світ» із використанням віртуальних екскурсій та розробці концепції вивчення навчального матеріалу із зазначеного курсу молодшими школярами, які не мають доступу до інформаційно-комунікаційних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко О., Паламар С., Романенко Л., Романенко К. Теоретичний аспект проблеми формування дослідницьких умінь молодших школярів засобом віртуальної екскурсії. *Молодь і ринок*. 2020. № 1 (180). С. 51–55.
2. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник / Т. В. Воронцова, Т. С. Пономаренко та ін. Київ : Видавництво «Алатон», 2019. 128 с.
3. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1–2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навчально-методичний посібник / Т. Г. Гільберг, С. С. Тарнавська, Н. М. Павич. Київ : Генеза, 2020. 256 с.
4. Коваленко О. В. Використання віртуальних екскурсій як сучасних форм організації навчального процесу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Вип. 9. Т 1. С. 94–97.
5. Мирутенко Л. В. Аналіз надання освітніх послуг дистанційної форми навчання в Україні. *Наукові записки Українського науково-дослідного інституту зв'язку*. 2014. № 2 (30). С. 112–118.
6. Навчальна програма інтегрованого курсу «Я досліджую світ». 1 клас. *Світ довкола*. URL: <https://svitdovkola.org/metodic/navchalna-programa-ya-doslidzhuu-svit-1-klas.pdf>.
7. Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах : посібник / Ю. М. Богачков та ін. ; наук. ред. Ю. М. Богачков. Київ : Педагогічна думка, 2012. 160 с.
8. Організація дистанційного навчання в школі : методичні рекомендації. Міністерство освіти і науки України. 2020. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf>.
9. Подліняєва О. О. Віртуальна екскурсія у роботі вчителя. *Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ* : зб. матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 9–10 листопада 2016. Вінниця : ВНТУ, 2016. С. 402–415.
10. Подліняєва О. О. Особливості використання сучасних медіа в освіті: віртуальна екскурсія. *Фізико-математична освіта* : науковий журнал. 2016. № 4 (10). С. 100–104.
11. Романенко Л., Друць І. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до застосування віртуальної екскурсії в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». *Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації* : матеріали XXXV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Переяслав-Хмельницький, 27 квітня 2018 р. Переяслав-Хмельницький, 2018. Випуск 35. С. 314–318.

REFERENCES

1. Vashchenko O., Palamar S., Romanenko L., Romanenko K. Teoretychnyi aspekt problemy formuvannia doslidnytskykh umin molodshykh shkoliariv zasobom virtualnoi ekskursii [Theoretical aspect of the problem of primary school children's research skills formation by means of virtual excursion]. *The Youth and the Market*. 2020. No. 1 (180), pp. 51–55 [in Ukrainian].
2. Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia intehrovanoho kursu "Ja doslidzhuu svit" u 1–2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnogo pidkhdou: navchalno-metodychnyi posibnyk [The New Ukrainian school: methods of teaching an integrated course "I explore the world" in 1–2 grades of general secondary education on the basis of a competency-based approach: a handbook] / T. V. Vorontsova, T. S. Ponomarenko ta in. Kyiv: Vydavnytstvo "Alaton", 2019. 128 p. [in Ukrainian].
3. Metodyka navchannia intehrovanoho kursu "Ja doslidzhuu svit" u 1–2 klasakh zakladiv zahalnoi serednoi osvity na zasadakh kompetentnisnogo pidkhdou: navchalno-metodychnyi posibnyk [Methods of teaching the integrated course "I explore the world" in 1–2 grades of general secondary education on the basis of a competency-based approach: a handbook] / T. H. Hilberh, S. S. Tarnavska, N. M. Pavych. Kyiv: Heneza, 2020. 256 p. [in Ukrainian].
4. Kovalenko O. V. Vykorystannia virtualnykh ekskursii yak suchasnykh form orhanizatsii navchalnoho protsesu [The use of virtual excursions as modern forms of educational process organization]. *Innovative pedagogy*. 2019. Is. 9. Vol. 1. pp. 94–97 [in Ukrainian].
5. Myrutenko L. V. Analiz nadannia osvitnikh posluh dystantsiinoi formy navchannia v Ukraini [Analysis of educational services of distance learning provision in Ukraine]. *Scientific Notes of the Ukrainian Research Institute of Communications*. 2014. No. 2 (30), pp. 112–118 [in Ukrainian].
6. Navchalna prohrama intehrovanoho kursu "Ja doslidzhuu svit". 1 klas [Curriculum of the integrated course "I explore the world". The 1st grade]. *The world around us*. Retrieved from: <https://svitdovkola.org/metodic/navchalna-programa-ya-doslidzhuu-svit-1-klas.pdf> [in Ukrainian].
7. Orhanizatsiia seredovyschcha dystantsiinoho navchannia v serednikh zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh: posibnyk [The organization of the distance learning environment in secondary schools: a handbook] / Yu. M. Bohachkov ta in.; nauk. red. Yu. M. Bohachkov. Kyiv: Pedahohichna dumka, 2012. 160 p. [in Ukrainian].
8. Orhanizatsiia dystantsiinoho navchannia v shkoli: metodychni rekomendatsii [Organization of distance learning at school: guidelines]. The Ministry of Education and Science of Ukraine. 2020. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2020/metodichni%20recomendazii-dustanciynna%20osvita-2020.pdf> [in Ukrainian].
9. Podliniaieva O. O. Virtualna ekskursiia u roboti vchytelia [Virtual excursions in a teacher's work]. *Electronic information resources: creation, use, access: Collection of materials of the International Scientific and Practical Internet conference, Vinnytsia, 9–10 lystop. 2016. Vinnytsia: VNTU, 2016, pp. 402–415 [in Ukrainian].*

10. Podliniaieva O. O. Osoblyvosti vykorystannia suchasnykh media v osviti: virtualna ekskursiia [Features of modern media use in education: a virtual excursion]. *Physical and mathematical education: a scientific journal*. 2016. No. 4 (10), pp. 100–104 [in Ukrainian].

11. Romanenko L., Druts I. Pedagogichni umovy pidhotovky maibutnikh uchyteliv do zastosuvannia virtualnoi ekskursii v intehrovanomu kursi "Ja doslidzhuiu svit" [Pedagogical conditions of preparation of future teachers for the use of a virtual tour in the integrated course "I explore the world"]. *Trends and prospects for the development of science and education in the context of globalization: Materials of the XXXV International Scientific and Practical Internet Conference*. Pereiaslav-Khmelnitskyi, 27 kvitnia 2018 r. Pereiaslav-Khmelnitskyi, 2018. Is. 35, pp. 314–318 [in Ukrainian].